

1. Úvod

Současná mezinárodně právní úprava vedení ozbrojených konfliktů, pro kterou se na místo starších pojmenování (mezinárodní právo válečné, právo ozbrojeného konfliktu) stále častěji používá název **mezinárodní právo humanitární**, představuje poměrně obsáhlý a podrobný soubor pravidel s řadou vnitřních složitých vazeb. [1]

Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů z roku 1949 [2] a dodatkové protokoly k ženevským úmluvám z roku 1977 [3] dohromady obsahují zhruba 600 článků. [4] Když se k tomu připočte ustanovení dalších úmluv humanitárního práva, kterých je celkem kolem třiceti, jedná se o vsutku účtyhodný korpus. V souladu s tím se těžiště pozornosti přenáší od tvorby nových pravidel k implementaci norem stávajících.

Protože komplex závazků humanitárního práva je obsáhlý a vnitřně provázaný, představuje i provádění těchto závazků složitý komplex řady opatření. Tato implementační opatření lze v zásadě rozčlenit na:

- a) opatření preventivní, jejichž společným znakem je, že mají být prováděna již v době míru a mají povahu přípravy na plnění závazků za ozbrojeného konfliktu,
- b) opatření průběžná, jež mají v zásadě povahu opatření kontrolních a mají být plněna v průběhu ozbrojeného konfliktu,
- c) opatření následná, represivní, jež nastupují tehdy, jestliže selhala prevence a kontrola a došlo k porušení humanitárního práva. [5]

Z jiného úhlu pohledu lze implementační opatření rozčlenit podle stupně priority tak, jak to v mnoha dokumentech činí Mezinárodní výbor Červeného kříže (MV ČK). Takto se zpravidla rozlišují implementační opatření prioritní a ostatní. [6] Nicméně společným cílem všech implementačních opatření je zajistit dodržování pravidel mezinárodního práva humanitárního za ozbrojeného konfliktu.

Tento článek si klade za cíl stručně objasnit nejdůležitější preventivní implementační opatření, jež bude nutné provést již v době míru, a poukázat na jejich význam. U každého opatření ohodnotíme stupeň jeho priority číslem 1-10, přičemž stupeň 10 znamená maximální prioritu.

V mnoha případech ženevské úmluvy a dodatkové protokoly výslovně stanovují, že dané závazky mají být plněny již v době míru. Tím se však problematika preventivních opatření zdaleka nevyčerpává, neboť z povahy věci lze dovodit nezbytnost učinit již v době míru řadu dalších opatření, aby stát jako smluvní strana příslušných instrumentů byl v případě účasti na ozbrojeném konfliktu skutečně schopen své závazky plnit. Lze tak rozlišit opatření výslovně požadovaná a další nezbytná opatření.

Ke zpracování tohoto tématu nás vedla zejména skutečnost, že tato problematika nevzbudila v české literatuře vůbec žádnou pozornost, ačkoliv se jedná o téma velmi aktuální. Jak odborná právní literatura, tak literatura vojenská svorně o tomto tématu mlčí.

2. Preventivní opatření výslovně požadovaná mezinárodními úmluvami

2.1. Šíření znalosti humanitárního práva

V první řadě je nutné uvést závazek šířit znalost humanitárního práva, a to zejména zařazením do vojenských studijních programů a dle možností i do civilních studijních programů. Tento závazek stanovuje **společný článek 47/48/127/144 ženevských úmluv** (v tomto pořadí v jednotlivých úmluvách). [7] O tomto závazku jsme podrobně pojednali na jiném místě. [8]

Pro účely tohoto článku zopakujeme pouze to, že znalost pravidel je nezbytným předpokladem jejich dodržování. Mezinárodní výbor Červeného kříže tento závazek řadí k prioritním implementačním opatřením [9] a dle našeho názoru je nutné tomu závazku přiřadit nejvyšší stupeň priority, tedy číslo 10.

Na tento poměrně obecný závazek logicky navazuje několik závazků specifických.

2.2. Povinnosti velitelů

Článek 87 *Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů* (dále jen Protokol I) upravuje povinnosti velitelů. Těžiště těchto povinností leží v oblasti kontroly za ozbrojeného konfliktu, nicméně tyto povinnosti zasahují i do oblasti prevence. Podle odst. 2 článku 87 mají smluvní strany Protokolu I povinnost vyžadovat od svých velitelů, aby v rámci své odpovědnosti zajistili, aby se příslušníci ozbrojených sil pod jejich velením seznámili se svými povinnostmi podle humanitárního práva. [10] Vzhledem k tradičním principům disciplíny v ozbrojených silách je dle našeho názoru nutné i tomuto závazku přiřadit stupeň priority 10.

2.3. Kvalifikovaný personál

Podle článku 6 odst. 1 Protokolu I mají smluvní strany povinnost za pomoci národních společností Červeného kříže nebo Červeného půlměsíce připravovat kvalifikovaný personál, který by napomáhal aplikaci ženevských úmluv a Protokolu I, a zvláště činnosti ochranných mocností. [11] Mělo by se jednat o osoby z řad doktorů, právníků, humanitárních pracovníků, ale i např. úředníků s vysokými profesními i morálními kvalitami, které by napomáhaly nestrannému provádění závazků humanitárního práva. [12] Vzhledem k podpůrné povaze tohoto opatření by se stupeň priority měl pohybovat někde v rozmezí 5-6.

2.4. Právní poradci v ozbrojených silách

Článek 82 Protokolu I ukládá smluvním stranám povinnost zajistit, aby byli v ozbrojených silách k dispozici právní poradci, kteří by mohli v případě potřeby poskytovat vojenským velitelům právní rady týkající se aplikace ženevských úmluv a Protokolu I a příslušných pokynů, které je třeba vydat ozbrojeným silám. [13] Ačkoliv Mezinárodní výbor Červeného kříže právní poradce výslovně neřadí k opatřením prioritním, [14] přikláníme se k názoru, že jeho prioritu je nutné ohodnotit číslem vysokým. Aplikace pravidel humanitárního práva, a to zejména na vyšších stupních řízení a velení, obnáší řadu složitých problémů, včetně problémů právních. Je tak podstatné, aby se velitel, jenž je voják a ne právník, mohl obrátit na kvalifikovaného právního poradce. Stupeň priority tohoto opatření by se tak dle našeho názoru měl pohybovat v rozmezí 8-9.

2.5. Trestní zákonodárství

Ženevské úmluvy ukládají smluvním stranám povinnost učinit všechna potřebná zákonodárná opatření, aby se stanovily dostatečné trestní sankce postihující osoby, které se dopustily vážného porušení nebo k němu daly rozkaz. [16] Protokol I tuto povinnost rozšířil o vážná porušení jeho ustanovení. [17] Každá jednotlivá ženevská úmluva přitom výslovně vypočítává, která porušení je nutné pokládat za porušení vážná, [18] a totéž činí Protokol I. [19]

Do vnitrostátní trestní legislativy každé smluvní strany tak musí být dostatečně promítnuta celá řada ustanovení ženevských úmluv a dodatkových protokolů a dalších aplikovatelných norem mezinárodního práva.

Tyto normy zahrnují kromě jiného otázku trestní odpovědnosti velitele za vydání rozkazu a za opomenutí a **nepřípustnost obhajoby rozkazem nadřízeného**. [20]

Mezinárodní výbor Červeného kříže toto opatření pokládá za prioritní [21] a dle našeho názoru je stupeň jeho priority nutné ohodnotit číslem 10.

2.6. Ochrana znaku a názvu červeného kříže

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli (1. ženevská úmluva) a *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři* (2. ženevská úmluva) zavazují smluvní strany k přijetí potřebné vnitrostátní legislativy k zamezení neoprávněného užívání znaku a názvu červeného kříže. [22] I toto opatření považuje Mezinárodní výbor Červeného kříže za prioritní. [23] Dle našeho názoru stupni priority odpovídá číslo 8.

2.7. Nové zbraně

Další implementační opatření se váže k získávání nových zbraní. Podle článku 36 Protokolu I mají smluvní strany povinnost při studiu, vývoji, získávání nebo zavádění nových druhů zbraní, prostředků nebo způsobů vedení války zhodnotit legalitu jejich užití podle humanitárního práva a dalších aplikovatelných norem mezinárodního práva. [24] Aby právní hodnocení nových zbraní mělo patřičný účinek, musí být integrováno do procesu získávání zbraní, a to zejména do klíčových fází, ve kterých se přijímají důležitá rozhodnutí. Pro efektivitu bude dále rozhodující, aby byly dostupné informace o všech aspektech hodnocené zbraně a aby bylo možné mechanismy posuzování aktualizovat. [25] Tomuto opatření přiřadíme stupeň priority 7.

2.8. Zasílání oficiálních překladů úmluv a prováděcích nařízení

Ženevské úmluvy a Protokol I zavazují smluvní strany, aby si navzájem zaslaly již v době míru oficiální překlady jejich znění a zákony a nařízení, které přijaly, aby zjistily jejich dodržování. [26] Mezinárodní výbor Červeného kříže řadí tento závazek k závazkům prioritním. [27] Ačkoliv sdělení překladů může snížit nebezpečí různé interpretace, jež by mohla mít tragické důsledky, [28] tento závazek má přece jenom poněkud podpůrnou povahu. Dle našeho názoru stupeň jeho priority odpovídá číslu 6.

3. Další nezbytná opatření

Jak už bylo předesláno, nad rámec opatření, o kterých ženevské úmluvy a dodatkové protokoly výslovně stanovují, že mají být učiněna již v době míru, plnění závazků humanitárního

práva vyžaduje i řadu dalších patření, jež z povahy věci musí být rovněž učiněna již v době míru. Komplex těchto opatření je značně obsáhlý, nicméně zde dominuje několik okruhů opatření stěžejní povahy. Následující výčet nelze přitom pokládat za vyčerpávající.

3.1. Koordinace aktivit státních orgánů a dalších subjektů

Implementace závazků mezinárodního práva humanitárního vyžaduje složitý komplex opatření. Jednotlivé dílčí úkoly budou v každém státě spadat do kompetence různých státních orgánů a organizačních složek. V mnoha případech budou též dotčeny příspěvkové či nevládní organizace a další subjekty, např. univerzity či profesní sdružení. Z toho vyplývá nezbytnost koordinace činnosti všech dotčených subjektů. [29]

Mezinárodní výbor Červeného kříže doporučuje zřízení specializovaného orgánu pro implementaci humanitárního práva, který může mít podobu např. komise, výboru nebo pracovní skupiny a jehož funkce by měla být zejména propagační, koordinační a poradní. [30] Řada států ze všech regionů světa již toto doporučení vyslyšela a orgány tohoto typu zřídila. [31] Dle našeho názoru je toto opatření stěžejní a stupeň priority je nutné ohodnotit číslem 10.

3.2. Preventivní opatření proti následkům útoku

Články 57 a 58 Protokolu I upravují preventivní opatření při útoku a proti následkům útoku. [32] V prvním případě se jedná o povinnosti stanovené straně útočící a v druhém případě o povinnosti toho, kdo se brání. Obě ustanovení však mají společný cíl, a tím je zajistit co největší ochranu civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství. Ačkoliv tyto závazky mají být plněny za ozbrojeného konfliktu, příprava již v době míru je nezbytná. Podle článku 58 mají strany v konfliktu povinnost učinit opatření, aby byly z blízkosti vojenských objektů přemístěny jednotlivé civilní osoby, civilní obyvatelstvo a objekty civilního rázu, dále povinnost vyvarovat se umísťování vojenských objektů do hustě obydlených oblastí nebo do jejich blízkosti. [33]

Pojem **vojenského objektu** přitom definuje článek 52 odst. 2 a článek 48 ve spojení s článkem 52 stanovují, že útoky musí být omezeny na vojenské objekty a objekty civilní napadeny být nesmějí. [34]

Objekty splňující kritéria vojenského objektu, jako jsou pracoviště velitelství a štábů či vládní budovy, kasárna atd., přitom v době míru běžně bývají umísťovány do hustě obydlených oblastí s vysokou koncentrací civilního obyvatelstva a civilních objektů.

Klasickými příklady v ČR jsou pracoviště Generálního štábu AČR, budovy Ministerstva obrany či Velitelství společných sil v Olomouci. Umístění těchto objektů do hustě obydlených oblastí v době míru samo o sobě nepředstavuje porušení humanitárního práva, nicméně aby se stát v případě propuknutí ozbrojeného konfliktu nedostal do rozporu s článkem 58 Protokolu I, je nutné učinit některá preventivní opatření. Zejména je nutné, aby dotčené orgány a instituce měly připravená záložní pracoviště.

Potřebné plány logicky musí být vypracovány, projednány a schváleny již v době míru a stejně tak bude již v době míru nutné učinit řadu přípravných opatření. Dle našeho názoru stupeň jejich priority odpovídá číslu 8.

3.3. Místa a oblasti pod zvláštní ochranou

Právní úprav míst a oblastí pod zvláštní ochranou je zakotvena v *Ženevské úmluvě o ochraně civilních osob za války* (dále jen 4. ženevská úmluva) a Protokolu I.

4. ženevská úmluva v článku 14 stanovuje, že smluvní strany mohou za ozbrojeného konfliktu nebo již v době míru zřídit na svém území nebo i na území okupovaném nemocniční a bezpečnostní oblasti a místa zařízení tak, aby v nich našli ochranu před účinky nepřátelství ranění, nemocní, neduživí a staré osoby, děti pod patnáct let těhotné ženy a matky s dětmi do sedmi let. [35] Článek 15 dále stanovuje, že strana v konfliktu může straně protější navrhnout, aby v krajích, kde se odehrávají boje, byly zřízeny neutralizované oblasti, kde by ochranu před nebezpečím bojů našli ranění, nemocní a civilní osoby. [36]

Na tato ustanovení pak navazuje Protokol I. Jeho článek 59 zakazuje útočit jakýmkoliv prostředky na nebráněná místa. Nebráněná místa mohou válečnické strany zřizovat jednostranně i vzájemnou dohodou, přičemž se stanovují relativně přísné podmínky, které tato místa musí splňovat. [37] Článek 60 pak válečnickým stranám zakazuje rozšiřovat vojenské operace do demilitarizovaných zón. Demilitarizované zóny mohou být zřizovány pouze vzájemnou dohodou stran v konfliktu a opět se stanovují relativně přísné podmínky, které tyto zóny musí splňovat. [38]

Místa a oblasti pod zvláštní ochranou, i když v některých případech mohou být zřízeny již v době míru, mají své funkce pochopitelně plnit za ozbrojeného konfliktu. Nicméně i v tomto případě je již v době míru nutná jistá příprava. Půjde zejména o to, aby byla vybrána vhodná místa a oblasti a aby se učinily potřebné kroky k tomu, aby se v případě ozbrojeného konfliktu vyhovělo konkrétním požadavkům kladeným na každý typ místa či zóny pod zvláštní ochranou.

Tato opatření mají dle našeho názoru prioritu 6-7.

3.4. Identifikace příslušníků ozbrojených sil a dalších osob

Podle článku 40 1. ženevské úmluvy má vojenský lékařský personál nosit na levé paži pásku odolávající vlhku s rozeznávacím znakem červeného kříže nebo půlměsíce, vydanou příslušným vojenským úřadem a opatřenou jeho razítkem. Tento personál má být dále vybaven štítkem totožnosti a zvláštním průkazem totožnosti opatřeným rozeznávacím znakem červeného kříže nebo půlměsíce a fotografií majitele, který bude odolný proti vlhkosti a bude obsahovat stanovené údaje. Smluvní strany se přitom mohou řídit vzorem připojeným k úmluvě.

Toto ustanovení se dále vztahuje i na personál národních společností Červeného kříže nebo jiných dobrovolných pomocných společností řádně uznaných vládou daného státu a na personál uznaných pomocných společností neutrálního státu, který napomáhá s vyhledáváním, sběrem, dopravou nebo ošetřováním raněných a nemocných za ozbrojeného konfliktu. [39]

V podstatě totožné ustanovení obsahuje i 2. ženevská úmluva v článku 42. [40] Ačkoliv tyto prostředky identifikace mají být uplatněny za ozbrojeného konfliktu, příslušné štítky, průkazy a pásky nelze vyrobit a distribuovat až po vypuknutí nepřátelství. Musí být připraveny již v době míru. [41]

Dále 3. ženevská úmluva ukládá stranám v konfliktu povinnost vydat všem příslušníkům jejich ozbrojených sil průkaz totožnosti vyhotovený ve dvou exemplářích a obsahující stanovené údaje. [42] I v tomto případě je z povahy věci nutné tyto průkazy vyrobit a přidělit již v době míru.

Podle článku 20 4. ženevské úmluvy má být průkazem totožnosti s fotografií a razítkem odpovědného úřadu vybaven též personál civilních nemocnic, a to jak personál určený

k vyhledávání, sbírání, dopravě a ošetřování raněných a nemocných, tak personál určený k provozu a správě. Při službě má tento personál též nosit náramenní pásy s rozeznávacím znakem červeného kříže nebo půlměsíce, které budou odolávat vlhku. [43] Průkazy i pásy bude opět nutné vyrobit a distribuovat již v době míru.

Těmto opatřením je dle našeho názoru nutné přidělit nejvyšší stupeň priority, tedy číslo 10.

Podle článku 79 mohou strany v konfliktu vydat osobní průkaz novinářům plnícím nebezpečné úkoly v oblastech ozbrojeného konfliktu. [44] V tomto případě se nejedná o povinnost, nicméně pokud se stát rozhodne tyto průkazy vydat, bude opět nutné tak učinit již v době míru. Toto opatření má podpůrnou povahu a stupni jeho priority dle našeho názoru odpovídá číslo 4.

3.5. Tábory pro válečné zajatce a internační místa pro civilní osoby

Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci (3. ženevská úmluva) garantuje válčícím stranám právo internovat válečné zajatce. [45] Nicméně zároveň poměrně podrobně a rozsáhle upravuje podmínky internování. Stanovují se základní požadavky kladené na internační místa a tábory, ke kterým patří zejména požadavek, aby váleční zajatci byli internováni v budovách na pevné zemi poskytujících všechny záruky hygieny a zdraví a aby měli k dispozici kryty proti leteckému bombardování. [46] Dále se rozvádí podmínky ubytování, stravování a ošacení a podmínky hygieny a lékařské péče o válečné zajatce. [47] Vybudování tábora pro válečné zajatce vyžaduje celý komplex opatření a z toho vyplývá nutnost jisté přípravy již v době míru. Zejména bude potřeba, aby již v době míru byl vybrán vhodný objekt.

4. ženevská úmluva dává válčícím stranám právo z taxativně vypočítaných důvodů internovat civilní osoby druhé strany v konfliktu. [48] I v tomto případě se však podrobně upravují podmínky internování. Stanovují se základní požadavky kladené na internační místa, podmínky ubytování, stravování a ošacení, hygieny a lékařské péče. [49] Celkový standard v zásadě odpovídá podmínkám kladeným na tábory pro válečné zajatce. Nicméně internování civilisté musí být umístěni a spravováni odděleně od válečných zajatců [50], a tak zřejmě nebude možné využít jeden objekt k oběma účelům. I v tomto případě bude potřeba učinit již v době míru řadu přípravných opatření, zejména vybrat vhodný objekt.

Dodejme, že pokud budou již v době míru vybrány vhodné objekty, mohou posloužit, i když se daný stát nebude žádného ozbrojeného konfliktu účastnit. Stát, který se neúčastní konkrétního probíhajícího ozbrojeného konfliktu, bude mít práva a povinnosti neutrální mocnosti. Podle článku 11 *Úmluvy o právech a povinnostech neutrálních mocností a osob v pozemní válce* je neutrální mocnost povinna internovat příslušníky ozbrojených sil válčící strany, kteří upadli do její moci. [51]

Tato opatření přitom podle našeho názoru mají nejvyšší stupeň priority, tedy 10.

3.6. Informační kancelář pro válečné zajatce

3. ženevská úmluva v článku 122 stanovuje každé válčící straně povinnost zřídit informační kancelář pro válečné zajatce, kteří jsou v její moci. Základním úkolem informační kanceláře je shromažďovat informace o válečných zajatcích včetně jejich zdravotního stavu a úmrtí. Informace mají sloužit zejména k tomu, aby mohly co nejrychleji zpraveny zúčastněné rodiny. [52] Zřízení této kanceláře vyžaduje celý komplex opatření, k nimž patří zejména vyčlenění potřebných prostor, techniky a personálu pro její chod. Přípravná opatření učiněná již v době míru jsou tak nezbytná. Jejich prioritu je nutné ohodnotit číslem 8.

4. Závěry

Ačkoliv většina závazků mezinárodního práva humanitárního má být prováděna za ozbrojeného konfliktu, řada opatření se musí učinit již v době míru. U některých závazků ženevských úmluv z roku 1949 a dodatkových protokolů z roku 1977 provádění v době míru výslovně požadují.

K těmto závazkům patří zejména povinnost šířit znalost humanitárního práva, povinnost velitelů zajistit, aby se podřízení s příslušnými pravidly seznámili, právní poradci v ozbrojených silách a potřebné trestní zákonodárství stanovující sankce za vážná porušení.

Opatřeními výslovně požadovanými mezinárodními úmluvami se však katalog implementačních opatření, která se musí učinit již v době míru, zdaleka nevyčerpává. Z povahy věci vyplývá nutnost řady dalších opatření. K těm patří zejména koordinace činnosti státních orgánů a organizačních složek, příspěvkových a nevládních organizací a dalších dotčených subjektů, opatření proti následkům útoku, identifikace příslušníků ozbrojených sil a dalších osob, vybrání objektů vhodných pro internování válečných zajatců a civilních osob a s tím spojená nezbytná přípravná opatření.

Bohužel mnohé nasvědčuje tomu, že význam implementace závazků mezinárodního práva humanitárního v době míru se mnohdy nedoceňuje. Tento článek tak představuje drobný příspěvek v úsilí o změnu k lepšímu.

Poznámky a literatura:

- [1] K tomu srov. např. MERON, Theodor. *The Humanization of Humanitarian Law. American Journal of International Law*. 2000, vol. 94, no. 2, s. 239.
- [2] *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli ze dne 12. srpna 1949* (dále jen 1. ženevská úmluva), *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a třešněníků ozbrojených sil na moři ze dne 12. srpna 1949* (dále jen 2. ženevská úmluva), *Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949* (dále jen 3. ženevská úmluva), *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949* (dále jen 4. ženevská úmluva), č. 65/1954 Sb.
- [3] *Dodatkový protokol k ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů* (dále jen Protokol I), *Dodatkový protokol k ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter* (dále jen Protokol II), č. 168/1991 Sb.
- [4] Z české literatury srov. zejm. MENCER, Gejza. *Civilní obyvatelstvo a jeho ochrana v mezinárodním právu. Studie z mezinárodního práva* 21. Praha: ACADEMIA, 1988 (dále MENCER, Gejza '88), s. 129. MENCER, Gejza. K některým problémům připravované kodifikace mezinárodního humanitárního práva. *Studie z mezinárodního práva* 14. Praha: ACADEMIA, 1979, s. 267. Ze zahraniční literatury srov. např. KLENNER, Dietmar. *Training in international humanitarian law. International Review of the Red Cross*. September 2000, vol. 82, no. 839, s. 655.
- [5] SANDOZ, Y. *Implementing International Humanitarian Law*. 1st ed. Geneva: Henry Dunant Institute, 1995, s. 4-22.
- [6] *Implementation of International Humanitarian Law: Report prepared by the International Committee of the Red Cross*. 1999 (dále jen ICRC Report), s. 2-4. *Implementation of International Humanitarian Law: Guidelines for The Conduct of the Study of the National Legislation in Force from the Point of View of its Conformity to the Norms of International Humanitarian Law*. ICRC, 1999, SHA/01-03-99 (dále jen ICRC Guidelines).
- [7] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 47. 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 48. 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 127. 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 144.
- [8] FUCHS, Jiří. Zamyšlení nad mezinárodním závazkem šířit znalost humanitárního práva. *Vojenské rozhledy*, 2004, roč. 13, č. 3, s. 105-113.
- [9] ICRC Report: op. cit. sub 6, s. 2. ICRC Guidelines: op. cit. sub 6.
- [10] Protokol I: op. cit. sub 3, článek 87.
- [11] *Ibid.*, článek 6 odst. 1.

- [12] SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B. (eds.) *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. 1st. ed. Geneva: International Committee of the Red Cross, Martinus Nijhoff Publishers, 1987 (dále jen *Additional Protocols. Commentary*), s. 93-94.
- [13] Protokol I: op. cit. sub 3, článek 82.
- [14] Srov. celk. ICRC Report: op. cit. sub 6 a ICRC Guidelines: op. cit. sub 6.
- [15] *Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War*, 27 July 1929, 118 L.N.T.S. 343, Article 84. Pro komentář viz PICTET, JS. (ed.) *III Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War. Commentary*. 1st ed. Geneva, International Committee of the Red Cross, 1960 (dále jen *III Geneva Convention. Commentary*), s. 614.
- [16] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 49. 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 50. 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 129. 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 146.
- [17] Protokol I: op. cit. sub 3, článek 85.
- [18] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 50. 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 51. 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 130. 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 147.
- [19] Protokol I: op. cit. sub 3, články 11 a 85.
- [20] K tomu srov. celk. FUCHS, J. *Válečné zločiny jako zločiny podle mezinárodního práva*. 1. vyd. Vyškov: Vysoká vojenská škola pozemního vojska, 2002.
- [21] ICRC Report: op. cit. sub 6, s. 14 - 22. ICRC Guidelines: op. cit. sub 6.
- [22] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 54. 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 45.
- [23] ICRC Report: op. cit. sub 6, s. 13. ICRC Guidelines: op. cit. sub 6.
- [24] Protokol I: op. cit. sub 3, článek 36.
- [25] Srov. celk. McCLELLAND, Justin. The review of weapons in accordance with Article 36 of Additional Protocol I. *International Review of the Red Cross*. June 2003, vol. 85, no. 850, s. 401, 413.
- [26] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 48. 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 49. 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 128. 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 145. Protokol I: op. cit. sub 3, článek 84.
- [27] ICRC Report: op. cit. sub 6, s. 13. ICRC Guidelines: op. cit. sub 6.
- [28] SANDOZ, Y.: op. cit. sub 5, s. 7.
- [29] ICRC Report: op. cit. sub 6, s. 9.
- [30] Ibid.
- [31] K tomu srov. např. PELLANDINI, C. (ed.) *Committees or Other National Bodies for International Humanitarian Law. Meeting of Experts*. 1 st ed. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1997, zejm s. 35-50, 92-110. Dále srov. *National Implementation of International Humanitarian Law. Annual Report 1997*. 1st ed. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1998, s. 47-51.
- [32] Protokol I: op. cit. sub 3, články 57 a 58.
- [33] Ibid., článek 58 písm. a) a b).
- [34] Ibid., články 48 a 52.
- [35] 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 14.
- [36] Ibid., článek 15.
- [37] Protokol I: op. cit. sub 3, článek 59.
- [38] Ibid., článek 60.
- [39] 1. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, články 40, 24, 26, 27.
- [40] 2. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 42.
- [41] K tomu srov. např. SASSOLI, M. – BOUVIER, A.A. *How Does Law Protect in War*. 1 st ed. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1999, s. 223.
- [42] 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 17.
- [43] 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 20.
- [44] Protokol I: op. cit. sub 2, článek 79.
- [45] 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 21.
- [46] Ibid., články 22-24.
- [47] Ibid., články 25-32.
- [48] 4. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, články 41, 42, 43, 68, 78 a 79.
- [49] Ibid., články 81-92.
- [50] Ibid., článek 84.
- [51] Úmluva o právech a povinnostech neutrálních mocností a osob v pozemní válce, článek 11 v *Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva*, II. díl. 1. vyd. Praha: Správa sociálního řízení, 1993, s. 35.
- [52] 3. ženevská úmluva: op. cit. sub 2, článek 122.